

Afgørelser – Reg. nr.: 00978.00

Fredningen vedrører: Skovgård Klippeløkke

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet   13-03-1946

Fredningsnævnet   10-12-1975, 22-06-1945

Kendelser

Deklarationer

OVERFREDNINGSNÆVNET >

U d s k r i f t

af

OVERFREDNINGSNÆVNETS KENDELSESPROTOKOL.

Aar 1946, den 13. Marts, afsagde Overfredningsnævnet paa Grundlag af mundtlig og skriftlig Votering følgende

K e n d e l s e

i Sagen Nr. 630/45 vedrørende Fredning af Klippelækker i Knudsker Sogn.

Den af Fredningsnævnet for Bornholms Amtsrædsreds den 22. Juni 1945 afsagte Kendelse er saalydende:

"Fra Danmarks Naturfredningsforening har Nævnet modtaget Anmodning om Fredning af nogle under Skovgaard, Kroggaard og Skovhave i Knudsker mellem 2 og 3 km fra Rønne Købstad beliggende Klippelækker. De Arealer, der ønskes fredet, er paa et med Andragendet fulgt Kort mærket A, B og C. Andragendet er ledsaget af en Erklæring fra Foreningens naturvidenskabelige Udvalg, af hvilken Erklæring anføres:

"Arealet falder i 3 Partier A, B og C, der tilsammen udgør et uregelmæssigt formet aflangt Omraade paa henimod 6 ha.

De to Partier A og C, paa hvilke nogle smaa Klippeknuder stikker frem, henligger som Overdrev bestrøede med utallige større og mindre Sten. De huser en rig og meget forskelligartet Vegetation, der veksler fra Klippevegetation med en interessant Lav- (Lichen) flora, til Hede, Krat, tørre og halvfugtige Enge og en Sumpvegetation omkring de mange Vandhuller, af hvilke flere tørrer ud om Sommeren. Bevoksninger af Ene, Slaaen, Rose og Brombær, lidt ung Eg og Ask samt lidt selvsaaet Gran tyder paa, at Udnyttelsen (til Græsning) af Arealet hidtil har været meget intensiv.

Disse Omraader er i høj Grad repræsentative for de

tidligere vidtstrakte og talrige bornholmske Overdrev, der nu er mere og mere svindende, og det er hertil naturhistoriske Ekskursioner fra Rønne Statsskole søger hen, naar Eleverne skal studere den levende Natur, idet der her paa en stærkt begrænset Plads nær Byen findes et rigt Udsnit af Øens Plante- og Dyreverden. Til flere af de Plante- og Dyrearter, som lever her, knytter der sig endog ganske særlige Interesser, hvorfor disse Strækninger i høj Grad er fredningsværdige."

Det anføres, at der paa flere Steder baade indenfor A og C vokser den lille Orchide Skrueaks (*Spiranthes spiralis*), der i hver Tid her i Landet kun kendes fra Thurø og Bornholm, samt at der paa C vokser Skærmpflanzen Brændeskærm (*Cnidium dubium*), der her i Landet nu kun vokser her og paa Amager Fæled. Efter en Paavisning af det Dyreliv, der træffes paa Arealerne, og hvoraf særlig fremhæves de 3 Padder: Store Salamander, Springfrøen og Løvfrøen, der alle er paa retur i det øvrige Land, hvorfor deres Ynglelokaliteter fortjener at fredes, hedder der videre i Erklæringen:

"De to Arealer A og C er ikke blot meget smukke og ved deres Tilstandsform som stenbestræde Overdrev med omgivende gamle Stengærder af stor kulturhistorisk Interesse, men de er tillige med deres Flora og Fauna af betydelig videnskabelig og pædagogisk Værdi. De bør derfor bevares i deres nuværende Tilstand og fredes mod Opdyrking, Beplantning, Bebyggelse og Stenbrudning.

Det mellemliggende Areal B, der indtages af en forsømt Granplantage med noget Krat, er vel af mindre Værdi landskabeligt og naturhistorisk set, men det forbinder de to andre Omraader og bør derfor indrages i Fredningen for at afrunde denne."

Endelig anføres, at der paa en Klippeknold lige udenfor det ommeldte Omraade findes 3 staaende og 6 væltede Bautastene, og at denne Klippeknold bør inddrages under Fredningen.

Omraadet A er beliggende under Matr.Nr. 16a og 101a af Knudsker, der i Forbindelse med Matr.Nr. 81a og 16k sammesteds udgør Landbrugsejendommen "Skovgaard", tilhørende Fru Anna Petrea Svendsen. Omraadet B er beliggende under Matr.Nr. 16c af Knudsker, der i Forbindelse med Matr.Nr. 101c sammesteds udgør Landbrugsejendommen "Skovhave", tilhørende Avlsbruger Johannes Kofoed. Af Omraadet C er Størstedelen beliggende under Matr.Nr. 101bu af Knudsker, der i For-

bindelse med Matr.Nr.37 og 77a sammesteds udgør Landbrugsejendommen "Kroggaard", tilhørende Gaardejer Oskar Andreas Ludvig Nielsen. Ifølge Matrikulkortet er en mindre Del af Omraadet C beliggende under Matr. Nr. 101c som en Del af "Skovhave". Gaardejer Nielsen har imidlertid erklæret, at dette Areal ved hans Køb af "Kroggaard" blev opgivet ham som en Del af denne, og Avlsbruger Kofoed har erklæret, at hele den paa dette Areal faldende Erstatning kan udbetales til Ejeren af Kroggaard. Et andet mindre Areal af C er paa Matrikulkortet betegnet som Fælles Lergrav, men Knudsker Sogneraad har erklæret, at denne Lergrav nu er uden Betydning, og at der intet vides at erindre imod, at den paa dette Areal faldende Erstatning udbetales til Ejeren af "Kroggaard", der har betragtet Arealet som en Del af denne.

Bornholms Amsraad har protesteret mod Foretagelse af Fredning, subsidiært har Raadet nedlagt Paastand om, at der ikke tilkendes Erstatning større end Omraadernes Grundværdi.

Ejerne har, for det Tilfælde at Fredning foretages, nedlagt Paastand om betydelige Erstatninger, Avlsbruger Kofoed, Skovhave, har dog kun paastaaet Erstatning for Fredning af det gamle Stenbrud ved Sognevejen med omgivende Klipper.

Stenarbejder Ejner Sørensen, Arnager, der har truffet Aftale med Gaardejer Nielsen om Ret til Sprængning af en Klippe paa Arealet B, og som har opstillet en Kran og foretaget Prøvesprængninger, har nedlagt Paastand om Erstatning, hvis Klippen fredes.

Nævnet finder, at Omraadernes Bevarelse i deres nuværende Tilstand er af væsentlig Betydning for Almenheden ikke alene paa Grund af de af Danmarks Naturfredningsforening paapegede naturvidenskabelige Hensyn, men ogsaa paa Grund af Omraadernes Naturskønhed og deres Beliggenhed ved Rønne, i hvis Nærhed der kun i ringe Grad findes Klippepartier. Omraaderne vil derfor være at underkaste Fredningsbestemmelser som nedenfor fastsættes. Nævnet finder dog, at Fredning kan undlades med Hensyn til den Del af Omraadet C, der ligger Sydøst for Fortsættelsen af en ret Linie, der drages langs Kroggaards Østre Længes østre Side. Der forventes ydet Statstilskud til Grundforbedring af dette Areal, og Fredning af Arealet vil medføre Krav paa Erstatning, der skønnes at overstige Arealets Værdi som Fredningsobjekt. Efter Ejerens Anmodning kan Nævnet dethes indgaa paa at undlade Fredning af et 25 m bredt Bælte langs Gærdet Sydvest for Kroggaards Bygninger. Endelig undtages fra Fredningen Størstedelen af det Areal af Matr.Nr. 101bu og 101bc, der ligger

mellem Tilkørselsvejen til Kroggaard og Skoven paa Matr.Nr. 16c. Det af Naturfredningsforeningen ommeldte Klippeparti, hvorpaa findes nogle Bautastene, og som er beliggende under Matr.Nr. 16a af Knudsker, vil være at inddrage under Fredningen.

De Omraader, der herefter vil være at frede, er af Landinspektør Kofoed, Rønne, efter Nævnets Anvisning indtegnet paa et Kort.

Følgende Bestemmelser skal gælde for disse Omraader:

Arealerne skal bevares i deres nuværende Tilstand. De maa saaledes ikke bebygges - ej heller med Skure, Boder eller lignende - opdyrkes, beplantes eller drænes; der maa ikke paa Omraaderne foretage Stensprængning eller Stenbrydning, og der maa ikke fjernes Sten eller andre Materialer derfra - bortset fra Træ og Brænde fra Skoven. Den Del af Omraadet, der nu er bevokset med Skov, hvilket gælder Matr. Nr. 16c, maa stadig dyrkes som Skov paa almindelig forstmæssig Maade. Afgræsning af Arealerne ved Heste og Kreaturer skal være tilladt.

Det skal være Ejeren af Kroggaard tilladt over hans Del af det fredede Omraade at grave en Afvandringsledning for at bortføre Dræningsvand fra den Del af Klippeløkken, der holdes udenfor Fredningen. For i videst muligt Omfang at skaae de foran ommeldte sjældne Planter maa Ledningen ikke graves, inden Nævnets Godkendelse af Pladsen foreligger. Der forbeholdes endvidere Ejeren af Kroggaard Ret til at foretage en mindre Regulering af Tilkørselsvejen til Gaarden, dog saaledes at Nævnets Godkendelse skal foreligge, inden den foretages.

Paataleret med Hensyn til Fredningsbestemmelsernes Overholdelse har Naturfredningsnævnet.

For Fredningen af Omraadet under Skovgaard vil der være at udrede en Erstatning stor 600 Kr., som efter derom nedlagt Paastand vil være at udbetale til Statskassen som Panthaver i Ejendommen i Henhold til Pantebrev, lyst 15/5 1941, saaledes at Beløbet afskrives paa Pantebrevet.

For Fredningen af Omraadet under "Skovhave" vil der være at udbetale Ejeren Avlsbruger Johannes Kofoed 200 Kr. og for Fredningen af Omraadet under "Kroggaarden", herunder Arealet af Matr.Nr. 101c og Lergraven vil der være at udrede en Erstatning paa 900 Kr., der efter derom nedlagt Paastand vil være at udbetale til Panthaveren

Rentier Thorvald Andreas Kofoed, Knudsker, mod Afskrivning paa Pantebrevet. Endelig vil der i Erstatning til Stenarbejder Ejnar Sørensen, Arnager, være at udrede 150 Kr.

T h i b e s t e m m e s:

De foran ommeldte Omraader af Matr.Nr. 16a, 10laq, 16c, 10lct og 10lbu, derunder ogsaa den fælles Lørggrav, fredes overensstemmende med det foran anførte og mod de angivne Erstatninger. Disse udredes med Halvdelen af Statskassen og Halvdelen af Bornholms Amtsfond."

Kendelsen er indanket for Overfredningsnævnet af Ejerne af de fredede Arealer samt af Stenarbejder Ejnar Sørensen med Paastand om højere Erstatning.

1945/
Overfredningsnævnet har den 16.August ved et Udvalg besigtiget de ommeldte Arealer og har herunder forhandlet med de ankende samt med Repræsentanter for Bornholms Amtsråd, Knudsker Sogneraad og Naturfredningskomiteen for Bornholm. Efter at man forges havde søgt en mindelig Overenskomst med de ankende vedrørende Erstatningsspørgsmaalet, overvejede Overfredningsnævnets Medlemmer, hvorvidt man burde lade Kroggaardslækken udgaa af Fredningen. Amtsrådet. Repræsentanter protesterede imod den foretagne Fredning og paastod subsidiært Erstatningerne væsentligt nedsat.

Efter Besigtigelsen har Danmarks Naturfredningsforening i Skrivelse af 23.August 1945 overfor Overfredningsnævnet anbefalet, at Kroggaardslækken indbefattes i Fredningen. Naturfredningsrådet har i Skrivelse af 7.September 1945 sluttet sig til det af Foreningen anførte, samt foreslaaet visse Skærpselser af Fredningsbestemmelserne.

Overfredningsnævnet har paa et den 13.September 1945 afholdt Møde vedtaget at gennemføre Fredningssagen alene for saa vidt angaar Arealerne af Matr.Nr. 16a og 10laq, og Arealerne af Matr.Nr. 16c, 10lct og 10lbu udgaar saaledes af Sagen.

Man har derhos med Ejeren af Matr.Nr. 16a og 10laq, Enkefra Anna Petrea Svendsen, opnaaet Forlig med Hensyn til Erstatningsspørgsmaalet.

Erstatningen, der udredes med Halvdelen af Statskassen og Halvdelen af Bornholms Amtsfond, fastsættes herefter til 1.500 Kr., der udbetales til Statskassen ved Finansministeriet som Paagt-haver i Ejendommen.

Th i b e s t e m m e s:

Den af Fredningsnævnet for Bornholms Amtsrædsreds den 22. Juni 1945 afsagte Kendelse vedrørende Fredning af Klippeløkker i Knudsker Sogn stadfæstes for saa vidt angaar Arealerne af Matr.Nr. 16a og Matr.Nr. 10laq, begge af Knudsker Sogn, medens den ophæves for de øvrige Arealers Vedkommende.

I Erstatning tillægges der fornævnte Ejer af Matr.Nr. 16a og 10laq 1.500 Kr., der udredes med Halvdelen af Statskassen og Halvdelen af Bornholms Amtsfond og vil være at udbetale til Statskassen ved Finansministeriet som Panthaver i Ejendommen.

P.O.V.

Poul Andersen.

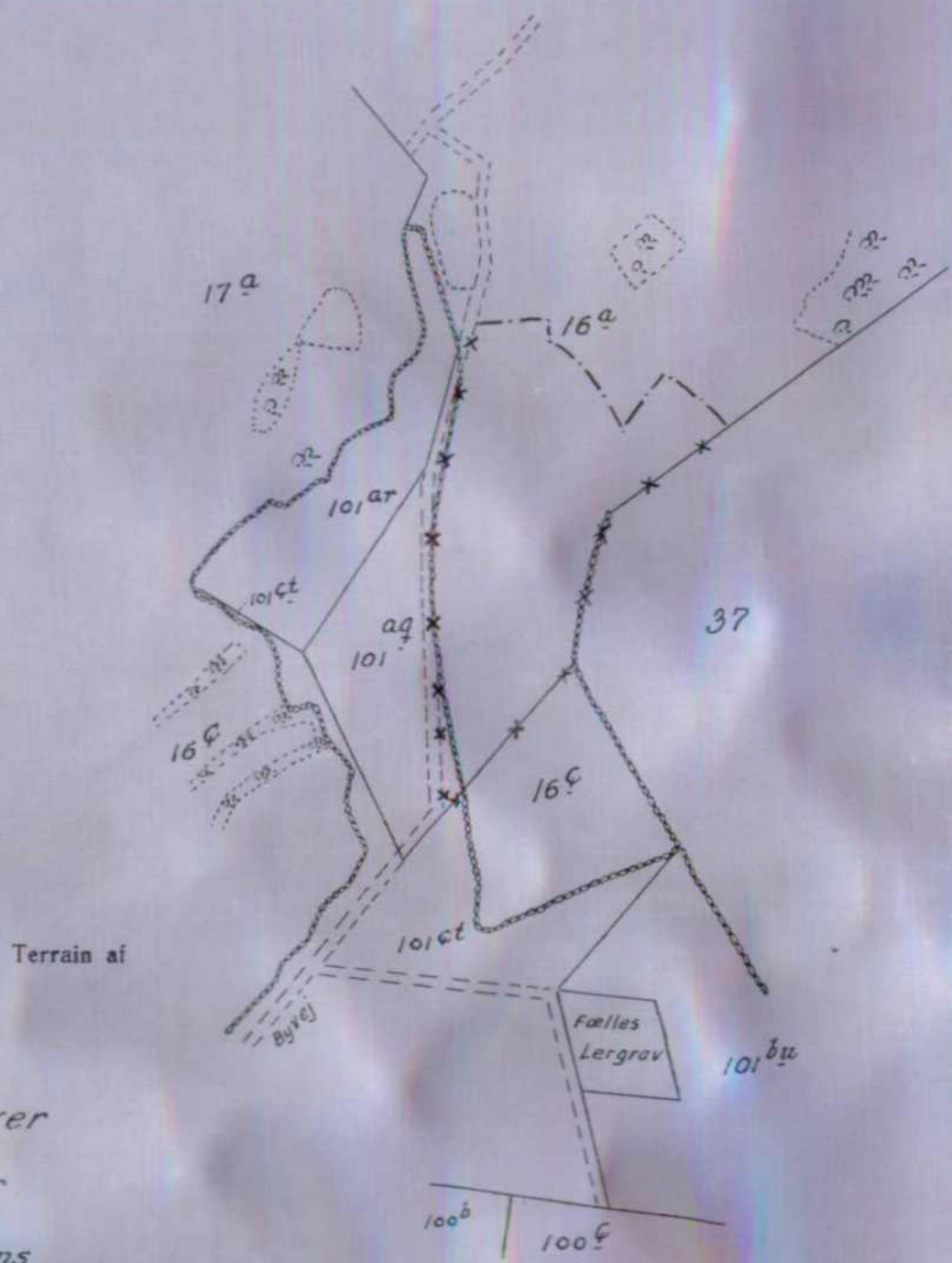

Fredningsgrænser:

REG NR 978

sammenfaldende med Skel

ikke sammenfaldende med Skel

Sogn: Knudsker

Herred: Vester

Amt: Bornholms

Udfærdiget i December 1946
 Direktoratet for Matrikulsvæsenet

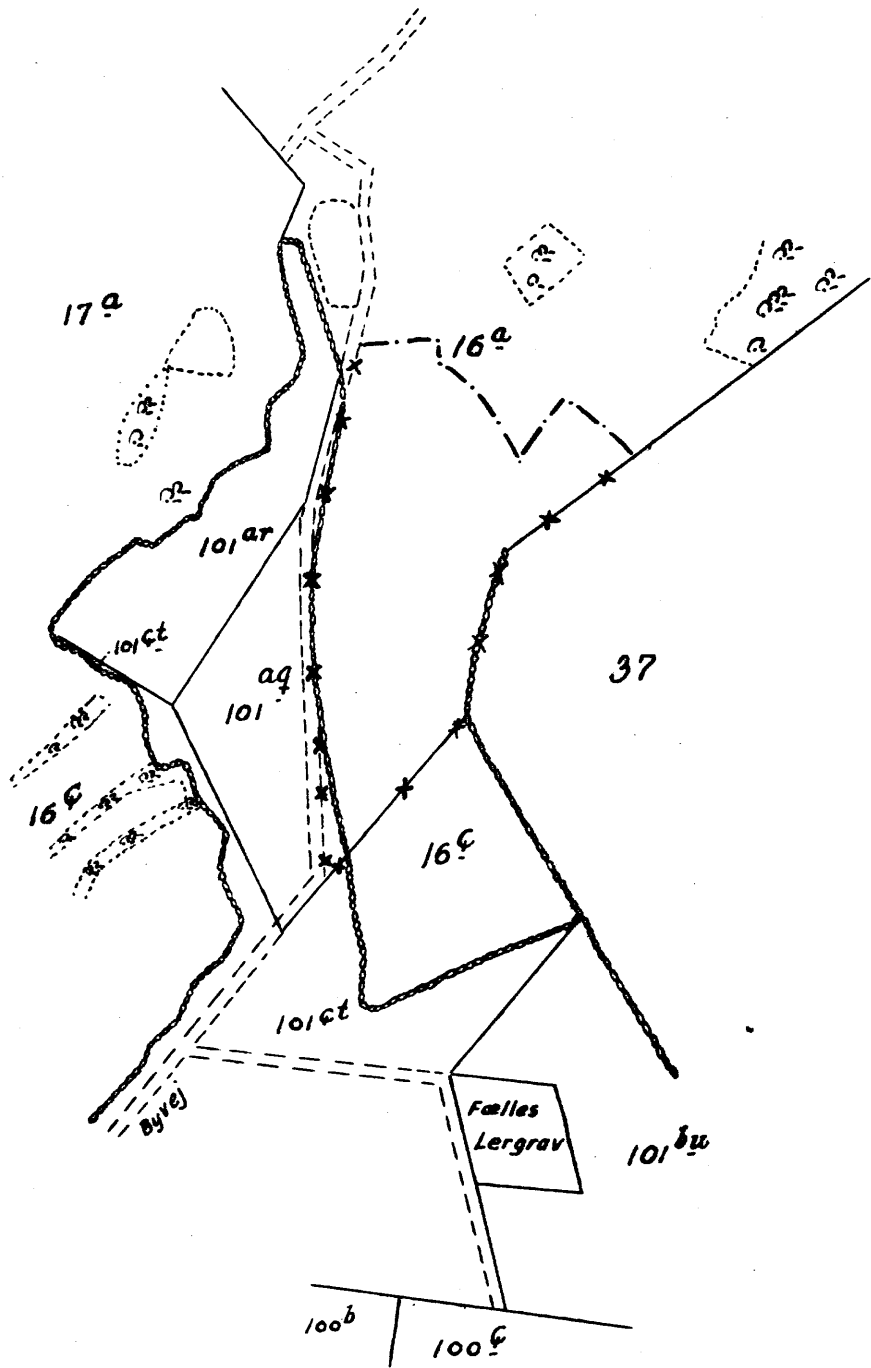
T. Tidemann
 2 ksp.

Maalestoksforhold 1:4000

Fredningsgrænser:

REG NR 978

sammenfaldende med Skel — x — x — x —
ikke sammenfaldende med Skel — . . . . .

Terrain af

Sogn: Knudsker

Herred: Vester

Amt: Bornholms

Udfærdiget i December 1946
Direktoratet for Matrikulsvæsenet

T. S. Sørensen
2. kst.

Maalestoksforhold 1:4000

FREDNINGSNÆVNET>

År 1975 den 10. december afsagde fredningsnævnet for
Bornholms amts fredningskreds i sag 38/1975 sålydende
t i l l æ g s k e n d e l s e
til overfredningsnævnets kendelse af 13. marts 1946 om fred-
ning af en del af ejendommen Skovgård i Knudsker sogn.

Ved overfredningsnævnets kendelse af 13. marts 1946 blev nogle på Skovgård værende klippeløkker, der nu er matrikuleret under nr. 16 a Knudsker sogn og ejes af gårdejer Knud Aage Svendsen, pålagt følgende fredningsbestemmelser:

"Arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand. De må således ikke bebygges - ej heller med skure, boder eller lignende - opdyrkes, beplantes eller drænes; der må ikke på områderne foretages stensprængning eller stenbrydning, og der må ikke fjernes sten eller andre materialer derfra - bortset fra træ og brænde fra skoven. Afgræsning af arealerne ved heste og kreaturer skal være tilladt."

Fredningsplanudvalget for Bornholms amt har ved skrivelse af 18. februar 1975 anmodet om, at der for såvidt angår et udyrket areal på 0,67 ha af det ved overfredningsnævnets kendelse fredede område af matr. nr. 16 a Knudsker sogn fastsættes følgende bestemmelser ved en tillægskendelse:

"På arealet skal fredningsmyndighederne efter forudgående meddelelse til ejeren kunne lade selvsåning fjerne og anden selvforyngelse fjerne.

Med mindre ejeren selv foranlediger arealet afgræsset, skal fredningsmyndighederne efter forudgående meddelelse være berettiget til at lade en sådan afgræsning foretage og i forbindelse hermed opsætte de nødvendige hegn."

Fredningspåstanden har til formål at sikre en bestand af orchidéarten Skrueaks, *Spiranthes spiralis*, der findes i området og på en nærliggende ejendom matr. nr. 55 Knudsker sogn, for hvilken der samtidig er rejst fredningssag.

Fredningen er anbefalet af naturfredningsrådet, statens naturfrednings- og landskabskonsulent og Danmarks Naturfredningsforening.

Rejsningen af fredningssagen har været bekendtgjort i Statstidende og de to lokale dagblade den 26. april 1975.

Under et af fredningsnævnet i henhold til naturfredningslovens § 13 stk. 1 afholdt møde den 17. oktober 1975 har naturfredningsrådets repræsentant oplyst, at det er af væsentlig betydning for muligheden for at bevare *Spiranthes spiralis*, at de arealer, der påtænkes fredet, ikke bliver gødet, og at de ikke bliver behandlet med ukrudtsdræbende midler eller plantegifte, hvorfor der ønskes optaget bestemmelser herom i fredningskendelsen.

Ejeren har erklæret sig indforstået med, at den af fredningsplanudvalget ønskede fredning gennemføres med de af naturfredningsrådet foreslåede supplerende bestemmelser. Han har krævet en erstatning på 1.500 kr., idet han særlig har henvist til, at arealet har stor jagtmæssig værdi.

Idet nævnet finder, at det pågældende område af naturvidenskabelige grunde er af væsentlig interesse, vil ejendommen være at frede i overensstemmelse med den af fredningsplanudvalget udarbejdede fredningspåstand med de af naturfredningsrådet foreslåede tilføjelser som nedenfor bestemt.

I erstatning for fredningen tillægges der ejeren 1.000 kr. med renter som nedenfor bestemt.

Fredningen findes ikke at forringe panthavernes sikkerhed i ejendommen, hvorfor ingen del af fredningserstatningen vil være at udbetale til dem.

Kendelsen vil være at tinglyse servitutstiftende på ejendommen med prioritet forud for pantegæld og private servitutter og byrder.

T H I B E S T E M M E S :

Den del af ejendommen matr. nr. 16 a Knudsker sogn, der er

angivet på vedhæftede kort, pålægges følgende fredningsbestemmelser udover de ved overfredningsnævnets kendelse af 13. marts 1946 fastsatte:

"På arealet skal fredningsmyndighederne efter forudgående meddelelse til ejeren kunne lade selvsåning og anden selvforryngelse fjerne.

Med mindre ejeren selv foranlediger arealet afgræsset, skal fredningsmyndighederne efter forudgående meddelelse/være til ejeren berettiget til at lade en sådan afgræsning foretage og i forbindelse hermed opsætte de nødvendige hegn.

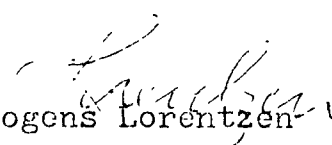
Gødskning, ukrudtsbekæmpelse og anvendelse af plantegifte er ikke tilladt."

I erstatning betales til gårdejer Knud Åge Svendsen, Skovgård, Knudsker pr. Rønne, 1.000 kr., som forrentes fra kendelsens afsigelse med en årlig rente, der er 1% højere end den af Danmarks Nationalbank fastsatte diskonto, der er gældende på dette tidspunkt.

Af erstatningen udredes $\frac{5}{8}$ af statskassen og $\frac{1}{8}$ af Bornholms amtskommune.

Denne kendelse kan inden 4 uger fra modtagelsen indankes for overfredningsnævnet, Nyropsgade 22, 1602 København V af ejeren og de i naturfredningslovens § 22 stk. 1 nr. 2 - 6 nævnte personer og myndigheder.

Aksel Petersen

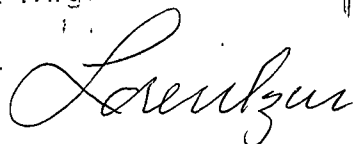

Mogens Lorentzen

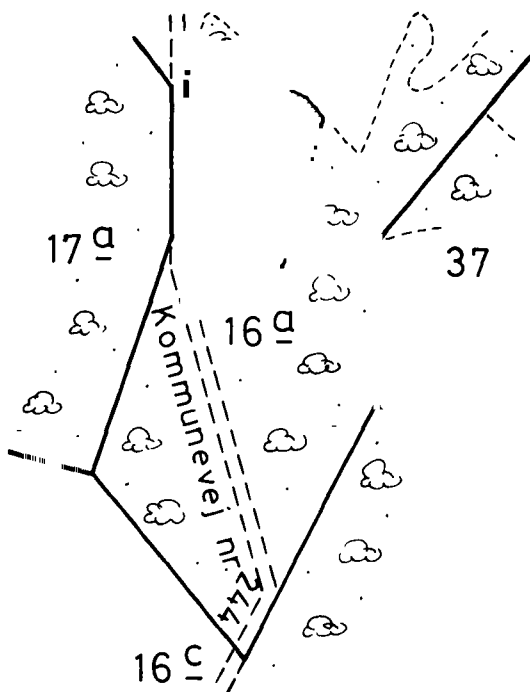

Johannes Schou

1. afværges i gighed betales us.

Fredningsnævnet

11 DEC. 1975

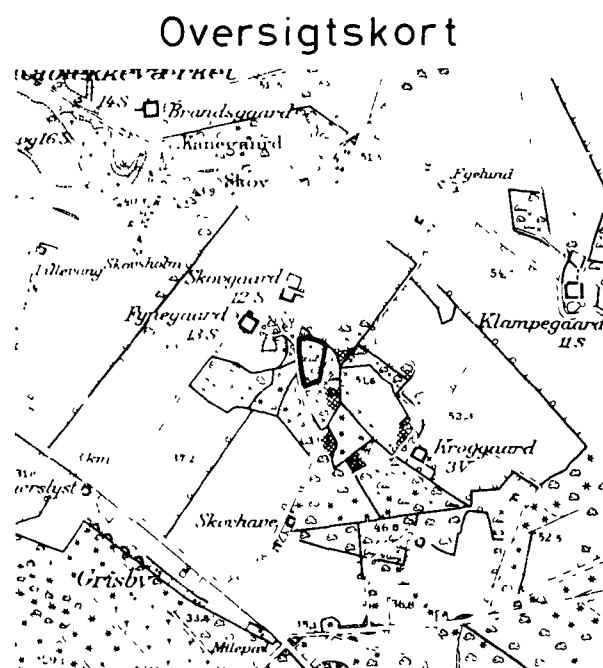

////// Fredningsgrænse

KORT i 1:4000

fremstillet efter matrikelkort
af oktober 1975

Del af matr.nr. 16^a,
Knudsker sogn

1:20000

REPRODUCERET AF
FREDNINGSPLANUDVALGET FOR
BORNHOLMS AMT
med tilladelse (A 3/69) af
Geodætisk Institut

FREDNINGSNÆVNET >

U D S K R I F T

af

Forhandlingsprotokollen for Fredningsnævnet for
Bornholms Amtsraadskreds.

K e n d e l s e

afsagt den 22. Juni 1945.

Aar 1945 den 22. Juni Kl. 9 $\frac{1}{2}$ afsagdes saalydende:K e n d e l s e .

Fra Danmarks Naturfredningsforening har Nævnet modtaget Anmodning om Fredning af nogle under Skovgaard, Kroggaard og Skovhave i Knudsker mellem 2 og 3 km fra Rønne Købstad beliggende Klippeløkker. De Arealer, der ønskes fredet, er paa et med Andragendet fulgt Kort mærket A, B og C. Andragendet er ledsaget af en Erklæring fra Foreningens naturvidenskabelige Udvalg af hvilken Erklæring anføres:

"Arealt falder i 3 Partier A, B og C, der tilsammen udgør et uregelmæssigt formet aflangt Omraade paa henimod 6 ha.

De to Partier A og C, paa hvilke nogle smaa Klippekluder stikker frem, ligger som Overdrevsstrøede med utallige større og mindre Sten. De huser en rig og meget forskelligartet Vegetation, der veksler fra Klippevegetation med en interessant Lav-(Lichen) flora, til Bæde, Kræ, tørre og halvfugtige Enger og Sumpvegetation omkring de mange Vandhuller, af hvilke flere tørrer ud om Sommeren. Bevoksninger af Ene, Slaaen, Rose og Brombær, lidt ung Eg og Ask samt lidt selvsaaet Gran tyder paa, at Udnyttelsen (til Græsning) af Arealet hidtil har været meget extensiv.

Disse Omraader er i høj Grad repræsentative for de tidligere vidtstrakte og talrige bornholmske Overdrev, der nu er mere og mere svindende, og det er hertil naturhistoriske Ekskursioner fra Rønne Statsskole søger hen, naar Eleverne skal studere den levende Natur, idet der her paa en stærkt begrænset Plads nær Byen findes et rigt Udsnit af Øens Plante- og Dyreverden. Til flere af de Plante- og Dyrearter, som lever her, knytter der sig endog ganske særlige Interesser, hvorfor disse Strækninger i høj Grad er frednings-